

З Днем народження, Незалежна Україно!

ТЕМА

Інформує EUREKA

«Еврика!» — наче крикнув колись Архімед, відкривши основний закон гідростатики. І з тих пір впродовж багатьох століть, знаходячи відповідь на питання, які займають мозок і серце, люди вигукують це слово.

EUREKA — так називається Міжнародна європейська інноваційна науково-технічна програма, яка підтримує наукові розробки, допомагає впроваджувати їх у виробництво, сприяє створенню конкурентної продукції, впровадженню новітніх технологічних процесів, розширенню міжнародного співробітництва тощо.

Українські дослідники не один рік беруть участь у виконанні програми EUREKA. Багато хто з них має гарний досвід міжнародної співпраці в програмі. Але чимало й таких, для кого це може бути перший досвід. Тому Міністерство освіти і науки України за участі секретаріату Міжнародної програми EUREKA 19 вересня проводить інформаційно-комунікаційний захід «EUREKA info day» (вебінар), під час якого учасників проінформують про специфіку програми, умови участі в ній, критерії відбору, джерела фінансування та практичний інструментарій, який можна використовувати.

Запрошуючи на навчання (до речі, безкоштовне) зацікавлену наукову громадськість, організатори сподіваються, що вигуків «Еврика!», як ознаки нових досягнень, в Україні лунатиме значно більше.

СЬОГОДНІ В НОМЕРІ:

3 стор. Поезія українського бароко: погляд з Криму

4 стор. Літературний арсенал

Фото Галини ЯРОВОЇ

Живи, Україно, живи для краси,
Для сили, для правди, для волі!..
Шуми, Україно, як рідні ліси,
Як вітер в широкому полі.

До суду тебе не скують ланцюги,
І руки не скрутують ворожі:
Стоять твої вірні сини навкруги
З шаблями в руках на сторожі.

Стоять, присягають тобі на шаблях
І жити і вмерти з тобою,
І прапори рідні в кривавих боях
Ніколи не вкрити ганьбою!

Олександр Олесь, 1917

Серпнева конференція: виклики та перспективи освітньої реформи

Серпневі форуми — давня освітянська традиція, можливість колегам зустрітися перед початком нового навчального року, проаналізувати готовність до нього й обговорити завдання і проблеми на рік наступний.

Але нинішня конференція, яка зібрала в Києві, на НСК «Олімпійський», кілька сотень освітян з усіх регіонів та їхніх партнерів — представників державних органів, міжнародних організацій, територіальних громад, була надособливою: в Україні відбувається масштабна реформа освіти. Вона почалася зі створення нового освітнього середовища, ухвалення основоположних законів, без чого не можна було б сформувати нових підходів і нового змісту освіти, з підготовки і перепідготовки вчителів, які здатні впроваджувати нові зміни. Третій рік в Україні — спочатку в пілотному режимі — впроваджується програма Нової української школи. Вона почалася з найменших — учнів початкової школи. Але водночас зміни відбуваються на всіх рівнях освіти.

Настала необхідність проаналізувати, узагальнити і осмислити подальші кроки реформи.

Ці висновки необхідні і через те, що Україна нині перебуває на перехідному етапі: відбулися президентські та парламентські вибори, до органів влади прийшли нові політичні сили і нові лідери. Їм, як мінімум, — естафетою треба передати своє бачення і й аналіз зробленого, — у сподіванні на те, що позитивне буде розвинуто, проблеми знайдуть роз'язання, а реформи буде продовжено.

Візія реформування

Нинішня конференція називалася: «Нова українська школа — виклики та перспективи освітньої реформи». І її першу загальну панель «Візія реформування української освіти, виклики майбутнього» відкрив своїм виступом прем'єр-міністр України Володимир Гройсман.

«У нас є багато завдань і проблем, — сказав він. — Але очевидно, що нова українська школа має бути серед

найважливіших пріоритетів, тема освіти і освітян має стати домінуючою. І нехай ніхто не ображається. Тому, що саме з освіти, освітнього середовища виходять інженери, науковці, лікарі, наші українські військові...»

Пріоритетне ставлення уряд підкріплював фінансовою допомогою. В останні роки в Нову українську школу було інвестовано близько 7 млрд. гривень, зокрема, цього року на програми «Нової української школи» виділено 3,84 млрд. гривень. З 1 січня 2017 року відбувалися зміни в системі оплати праці вчителів. Нинішнього літа ухвалено нові підходи до системи оплати праці, які дадуть змогу підвищити зарплату вчителям від 20 до 70%, і особливо підвищення має торкнутися молодих учителів. Нинішньому уряду важливо, щоб ці пріоритети були збережені, підкреслив Володимир Гройсман.

Закінчення на 2 стор. ►

Серпнева конференція: виклики та перспективи освітньої реформи

▼ *Закінчення. Початок на 1 стор.*

Оцінюючи шлях, пройдений від започаткування реформи, міністр освіти і науки України Лілія Гриневич сказала: «Нам вдалося почати чесну, динамічну і відповідальну розмову про те, якою має бути освіта. Ми намагалися знайти відповіді на два запитання: які знання, вміння і цінності будуть потрібні для успіху людини в майбутньому і якою має бути наша система освіти, щоб забезпечити такі результати?» «Освіта має підготувати нас до майбутніх реалій, — продовжила Лілія Гриневич, — економічних, соціальних, екологічних».

Промовець представила філософію освітньої реформи: спочатку змінювалось і оновлювалось нормативно-правове поле. Ухвалено Закон про вищу освіту, який «готувався ще в жорсткій опозиції і був квінтесенцією академічної свободи, розширення прав і можливостей». 2016 року оприлюднено концепцію нової української школи. Нині розроблені закони про професійну освіту і про середню освіту. Нещодавно прийнято закон про фахову передвищу освіту. Таким чином, «зміни торкнулися практично кожної сфери і дали їй поштовх для розвитку, — продовжила промовець. — Але чого нам не вистачає, так це клею, який об'єднав би ці ланки в єдину систему навчання впродовж життя для кожної людини».

Таким об'єднуючим фактором має стати чітко визначена мета української освіти — побудова суспільства освіченого загалом. Йдеться не про виховання еліти — це важливо, але розвинена демократія вимагає освіти для кожної людини. Ви можете віддати дитину до елітної школи, але в якому суспільстві вона житиме й реалізовуватиме себе? Об'єднуючою метою освіти має стати побудова суспільства, яке має спільні цінності, є інклюзивним та інноваційним, в якому кожна людина може реалізувати себе і бути щасливою.

«Це дуже амбітна мета, яка потребує часу, ресурсів і технологічних рішень, — сказала міністр. — Але до неї варто йти, бо саме вона може стати ключем до розкриття потенціалу нашого народу і до успіху нашої країни. На мій погляд, саме розробка такої чіткої візії та плану дій втілення цієї мети є одним із основних стратегічних завдань українського суспільства на майбутнє».

Як створюється «архітектура освітньої системи»? Фундаментом змін є середня школа, яка дотична до найбільшої кількості людей в країні, і в її межах закладаються знання, уміння і цінності, які будуть основою освіти впродовж життя, саме тут важливо стратегічно правильно виставити цілі та завдання. Нам є що черпати з національної педагогіки, зазначила Лілія Гриневич. У школі не має бути нещасливих дітей, чию душу гнітить думка, що вони ні на що не здатні. Успіх у навчанні — джерело внутрішніх сил дитини. Це одна з важливих ідей Василя Сухомлинського, що лягла в основу нової української школи.

НУШ почалася з початкової освіти. Попереду значно складніший процес — затвердження

стандартів базової і старшої профільної школи, формування освітньої траєкторії навколо інтересів і потреб дітей.

Створення нового освітнього простору вимагає інвестицій в інфраструктуру.

І найголовніший напрям — учитель, який є «серцем реформи». Педагогічна освіта в Україні теж вимагає реформи, але навчати і перевчатися доводиться «на марші», адже без володіння новітніми ефективними методами, які розвивають компетентності і зберігають мотивацію учнів до навчання, неможливо забезпечити індивідуальну освітню траєкторію учня. Недаремно 75% вчителів під час останнього опитування сказали, що головним для сприйняття ними реформи й готовності до неї стала робота з тренерами, а 65% — задоволені онлайн-курсами і тренінгами.

«Сила цієї реформи — в екосистемі, що створена навколо неї», — підкреслила Лілія Гриневич. Із власного досвіду це підтвердили у своїх виступах директор київської школи №309, в якій пілотується НУШ, Ольга Тимошенко, вчителька Бродівської опорної школи ЗОШ №3 Оксана Булига та інші спікери.

Наступні кроки реформи, які здійснюються сьогодні — розвиток професійної освіти — через тісний зв'язок із ринком праці, запровадження програм дуального навчання, співпрацю з роботодавцями, оновлення матеріально-технічної бази тощо. Професійна освіта, на думку міністра, може стати «точкою росту для освіти дорослих». Потужні інвестиції, які необхідні для такої програми, Україна отримує в межах спільного проекту з ЄС EU4Skills. Він передбачає грант у розмірі 58 млн. євро.

Mission complete — так Лілія Гриневич охарактеризувала роботу команди з побудови системи прозорого доступу до вищої освіти. Зроблено вже чимало: нині процес вступу автоматизований, документи подаються виключно в електронному вигляді, запрацював механізм «місце за студентом», коли держзамовлення йде за кращими абітурієнтами в обрані ними університети.

Наступний крок — переосмислення місії українських університетів в сучасному світі. «Це неможливо без зміни системи фінансування, відповідної мережі, суголосних потребам сучасного ринку праці освітніх програм, розвитку внутрішніх та зовнішніх систем забезпечення якості», — зазначила Лілія Гриневич.

Діалог про якість освіти?

Зупинилася промовець і на такій «традиційно недооціненій сфері роботи вишів» як розвиток науки. Для її підтримки в останні три роки було впроваджено базове фінансування наукових досліджень, розвивається мережа центрів колективного користування науковим обладнанням, розширено грантові програми, виші мають безкоштовний доступ до наукометричних баз даних Scopus і Web of Science. Але це теж іще початок руху, і важливо, аби він продовжувався за каденції іншого уряду.

Логіка останніх змін у державі й суспільстві, майбутня зміна уряду і керівництва сферою освіти і науки підказала необхідність огляду й оцінки зробленого за значно ширший часовий відрізок, ніж рік. З цієї точки зору нинішня освітня конференція була по суті звітом міністерства й уряду у цій сфері, аналізом і аргументацією того, чому розпочату реформу слід продовжувати і розвивати. Заради цього міністерство готує перехідні плани і документи, аби ввести наступників в «курс справи» й дати змогу їм не гаяти час на «розхитування».

Партнерський погляд

Голова представництва ЄС в Україні Хюг Мінгареллі вважає, що найкращі реформи, які вдалися уряду Гройсмана і які реально вплинули на розвиток суспільства — це реформи децентралізації і реформа освіти. Учасники обох реформ якраз і перебували в залі й уважно слухали представника ЄС. Зміни, які відбуваються на місцях, створюють нове покоління політиків, за яким майбутнє країни, каже Мінгареллі. ЄС підтримує реформи в Україні, зокрема, 58 млн. євро виділено на підтримку професійної освіти, про що зазначала пані міністр. І в подальшому готові допомагати «втілювати фантастичні речі для розвитку громадянського суспільства в Україні».

Дещо більш стримано прокоментувала якісні зміни в українській освіті директор Світового банку в справах України, Білорусі та Молдови Сату Кахконен. «Реформа зараз на гарному старті і вона рухається у правильному напрямку», — зазначила вона. Але: «реформа має прискорюватися і розширюватися». Сату Кахконен зупинилася на проблемах і викликах, які висвітлює нещодавно проведене комплексне дослідження освіти в Україні за останній рік. Їх шість.

Нині Україна витрачає на

Головна «арена» обговорення

освіту 6% ВВП бюджетних коштів, це один з найвищих показників у Європі, зазначила спікер. Плюс на освіту йде ще біля 1% приватних коштів. Однак ефективність використання цих видатків недостатня. Індекс людського капіталу показує, що дитина в Україні може очікувати отримати 13 років освіти до досягнення 18 років. Однак коли проаналізувати суть і наповненість навчання, то вийде, що насправді дитина отримує тільки 10 років навчання, а три роки, навіть якщо вона сидить за партою, вона мало чому навчається.

Друга причина і, відповідно, виклик — нерівні умови навчання: є сильні елітні школи, зокрема, у великих містах, і є малі, і сільські школи, які відстають за якістю навчання. Третя — професійний статус учителів в Україні незначний, у них мало можливостей для професійного зростання.

Наступне — Україна має чимало сильних університетів, але в цілому якість вищої освіти за останні роки знижується. І до питання ефективності витрат: нині в Україні понад 300 вишів, а кількість студентського контингенту зростає. Чи не час подумати про ефективність витрат?

Поточна модель фінансування не сприяє якості освіти, її прозорості й ефективності, не базується на результатах і вартості надання послуг, продовжила Сату Кахконен. І останній виклик, сказала вона, полягає в тому, що якістю і прозорістю освіти не задоволені багато українців. «Я була шокована, що 75% батьків вважають, що корупція в системі вищої освіти є значною, або дуже поширеною. А половина батьків те саме кажуть і про середню школу. Посилення прозорості і підзвітності мають допомогти створити довіру до шкільної і системи вищої освіти».

На думку спікера, усунення цих причин дасть змогу Україні значно просунутися вперед у досягненні якісних результатів реформи. Світовий банк активно співпрацює і надалі співпрацюватиме з урядом і Міністерством освіти і науки України у розвитку і прискоренні освітніх реформ, зазначила Сату Кахконен. Як приклад, нині готується проект інвестицій, що стосуватиметься реформ у старших класах та вищій освіті України.

«Абетка» кращого досвіду

Звичайно, газетний обсяг не дає змоги розповісти детально про всю тематику, виступи й об-

говорення на головній освітній конференції року. Для тих, хто хоче глибоко викнути в кожну тему, вивчити матеріали, подані у виступах і на презентаціях, є хороша новина: усі матеріали Серпневої конференції уже розміщено або буде розміщено на сайті МОН, їх можна буде детально вивчити, проаналізувати, виокремити особливо корисне для себе, і, звичайно, використати у своїй роботі.

... Робота ж конференції продовжувалася за своїм сценарієм. До обіду учасники форуму поділилися «за інтересами», точніше, за секціями: «НУШ: результати першого року, підготовка до нового», «Професійна освіта. Перезавантаження», «Пілотування 3-го класу НУШ». Це був час для аналізу, обміну досвідом, обговорення проблем, які себе вже проявили.

Після обіду — більше йшлося про співпрацю з партнерами, місцевою владою, територіальними громадами. Ці питання обговорювалися на секції «Школа і громада». (Серед тем: «Фінансова автономія шкіл, пошук та залучення додаткових джерел фінансування» — Світлана Клименко, Тереховля; «Абетка директора та інституційний аудит: траєкторія успіху для кожної школи» — Руслан Гурак, голова ДСЯО; «Взаємодія з громадами у захисті прав у сфері освіти» — Сергій Горбачов, освітній омбудсмен).

І звичайно ж, обговорення наступних кроків реформи, про що йшлося на секціях: «Проект стандарту базової середньої освіти НУШ», «Концепція розвитку педагогічної освіти», «Інклюзія», «Автономія закладів професійної освіти: вчора, сьогодні, завтра», «Освітня статистика та фінансування», «Педагогіка партнерства».

А ще — традиційно на конференції відбувалася виставка підручників, презентація електронних освітніх ресурсів, новітніх засобів навчання. Цього року було продемонстровано ще й доповнену реальність до паперових підручників, SMART-кейс для учителя, в якому біля 15 тисяч інтерактивних завдань з математики та української мови для початкових класів, навчальні електронні ігри. Свої розробки демонстрували учні Малої академії наук. І навіть було презентовано меню системи харчування у школах та дитячих закладах.

Лариса ОСТРОЛУЦЬКА,
Тетяна КАРЛАШ

Поезія українського бароко: погляд з Криму

Ми вже звикли до того, що з окупованого Криму надходять здебільшого нерадісні новини: про арешти чергових кримськотатарських активістів, про погром єдиної української церкви в Сімферополі, про рішення «суду» щодо заміни статуї Флори у Нікітському ботанічному на «історичне» погруддя Леніна... І все ж навіть під окупацією інтелектуальне життя на півострові триває, і не лише в тому «мейнстрімі», який визнає московська влада. Подій, що випадають з «мейнстріму», небагато — і тому вони варті нашої особливої уваги. Спробую оповісти про одну з них: у Сімферополі, у виші, який до 2014 року носив назву Таврійського національного університету імені Володимира Вернадського, нещодавно відбулася презентація навчального посібника Марини Новикової «Украинская поэзия барокко XVII-XVIII веков: переводы, комментарии, исторический контекст» (Симферополь, ИТ «Ариал», 2019).

Професор Марина Новикова добре відома українському читачеві. Вона була чільною постаттю ще радянського перекладознавства 1970-80-х, і в ті глухі роки наважувалася не лише спілкуватися з опальними великими українськими перекладачами Миколою Лукашем і Григорієм Кочуром, але й писати про них. У перші два десятиліття української незалежності вона була визнаним лідером вже українського перекладознавства, і водночас — блискучим перекладачем на російську і на українську. Починаючи з весни 2014-го зв'язки Марини Новикової з українськими колегами «на матеріку» з очевидних причин ослабли — але не урвалися цілком. Як не урвався й інтерес дослідниці й перекладачки до української тематики — вочевидь, «не пріоритетної» в сьогоdnішніх кримських реаліях.

Рецензована книга є за поданням на її титульній сторінці визначенням навчальним посібником, покликаним дати студентам уявлення про кращі зразки поезії українського бароко XVII—XVIII століть і про чільні постаті української літературної сцени того часу — Софронія Почаського, Лазаря Барановича, Івана Величковського, Стефана Яворського, Теофана Прокоповича та інших. Всі вміщені тексти докладно прокоментовано, книга містить, як і личить посібникові, завдання для самоконтролю і заліків, а також розлогий довідковий матеріал: списки українських гетьманів та правителів інших європейських держав (зокрема, й Кримського ханату), хронологічну таблицю найвизначніших подій тієї доби, вказівник тодішніх східноєвропейських вишів та словник рідкісних літературних і церковних термінів.

Книзі передуює передмова С. Кур'янова «Про значення українського літературного процесу XVII-XVIII століть для формування нової російської та нової української літератур». Цей стилістичний текст нагадує про речі, які були самоочевидними ще в російському літературознавстві XIX століття, але говорити про

які в сьогodнішній Росії вже є ознакою інтелектуальної відваги. Зокрема, про те, що, попри спільне коріння княжої доби, українська і російська літератури в XVII столітті вже суттєво різнилися, про те, що бароко, зародившись у Європі, прийшло в Росію разом з українськими книжниками. Автор передмови цитує «Розмову Великоросії з Малоросією» Семена Дивовича (один зі знакових текстів вже кінця доби Гетьманщини, де поет, глухівський канцелярист, вводить співрозмовниць рівними державами, лишень об'єднаними під владою одного монарха).

Але насамперед ця книга є авторською антологією української поезії доби бароко в дуже цікавих російських перекладах Марини Новикової. Стилістичний діапазон включених до неї текстів надзвичайно широкий — від «високих» релігійних медитацій і політичних декларацій, — через «знижену» мову принагідних віршів на різні теми — і до народних пісень. Написано ці тексти в оригіналі різними мовами: книжною українською, латиною, польською, мовою, наближеною до літературної російської, і мовою, наближеною до народної української.

Марина Новикова знаходить для всього цього різноманіття відповідні стилістичні барви. Ось як звучить автоепітафія страченого у 1648 році православного берестейського ігумена Афанасія Филиповича (якого білоруси відносять за територіальним принципом до історії своєї літератури, і якого, відтак, в УРСР до антологій давньої української поезії здебільшого не включали): *О Церковь, о Матерь моя православна, в которой правдиво живет Бог издавна, Тебе помогал я речами-словами, и всеми земными моими делами, А пуще всего, хоть и силою мал я, но милостью Божией правду писал я, Да сгинет бесовская уния, тая, а будешь одна ты, Церковь святая!*

А ось початок відомої народної пісні, автором якої прийнято вважати козака Харківського полку Семена Климовського: *Казак ехал за Дунай, Молвил: «Милая, прощай! А ты, конь мой, вороной мой, Лети да гуляй!» «Услышь, миленький, меня: Плачет милая твоя. На кого меня оставишь? Хоть поразмыслий!»*

Марина Новикова по-праву здобула репутацію «сміливої перекладачки», здатної до часом ризикованого (але виправданого) словесного експериментаторства. Тому особливо цікавими для неї є тексти, що дають підстави для перекладацького експерименту. Як-от «Лямент о пригоді нещасної, о зелживості і мордерстві мішан Острозьких», написаний невідомим місцевим книжником (гадано — шкільним учителем), що заховався за криптонімом «М.Н.», услід реального події 1636 року.

В оригіналі цей вірш написано книжною мовою, дуже наближеною до народної, але з окремими

Крим — це Україна!

польськими вкрапленнями:

*Як ся тоє стало,
о Боже всемоцний,
В місті Острогу на день
великаноцний,
Гди в понеделок всі виступили,
Бога хвалили,*

*Та ся споткали з панею міста того,
Не маючи на серцю гніву жадного,
Але ж найперше їм причину дали,
Зступити казали.*

*Єдин мещанин обкрався зухвалий,
А для одного виштки винні zostали
Же на посла панського замірив,
Снатъ го ударив.*

Ось як цей початок конфлікту, що виник на рівному місці, описано в перекладі:

*Как оно случилось,
Боже всехвальный,
В граде Остроге, в праздник пасхальный?
Там крестным ходом люди ходили,
Бога хвалили.*

*Встретили даму из верхнего града,
Сердце не жгли им ни злость,
ни досада,
Но дал слуга им повод сердиться:
«Всем расступитесь!»*

*Тут занесло среди пеших нахала,
Из-за него остальным перепало:
Он на слугу госпожи поднял лапу,
Дал ему лапу.*

Формально цьому перекладові є що закинути. Недостатнє знання польської підвело перекладачку, і вона вже в назві відтворила «мордерство» («убивство») як «мародерство». Після двох наведених вище строф і перед третьою в оригіналі насправді є ще одна строфа, яку перекладачка просто пропустила. Але при цьому переклад Марини Новикової бездоганно відтворює головне: дух і розмовну інтонацію старовинного віршника. Неминучі перекладацькі заміни здебільшого вмотивовані.

Так, «дама з верхнього граду» — це не «пані того міста», але з подальшого зрозуміло, що йдеться не про звичайну шляхтянку. (Хоч у примітці тут непогано було б зазначити, що йдеться про реальну Анну Алоїзу Ходкевич, онуку знаменитого оборонця православ'я князя Костянтина Василя Острозького, ревну католичку й прихильницю єзуїтів). А простацьке «дал ему лапу» в перекладі бездоганно відповідає тональності й настроєві оригіналу. Тож читач цього досить довгого (у рецензованій книзі він займає 6

сторінок) вірша відчує головне: нерв конфлікту, який, розпочавшись із нічого, сумно закінчився для багатьох його учасників.

Насправді цитований вірш є тільки останньою частиною написаного загалом за приписами тодішньої риторики «Ляменту» — але, безумовно, найдинамічнішою і найцікавішою для сьогodнішнього читача. В найхарактерніших уривках Марина Новикова подає й інші великі тексти: шкільні драми «Володимир» Теофана Прокоповича та «Милість Божа», «Розмову Великоросії з Малоросією» Семена Дивовича. З останньої обрано фрагмент, де Малоросія, вислухавши традиційні докори у «зраді» Мазепи, нагадує Великоросії довгий список її власних зрадників:

*Посмотри! Меня одним ты попрекнула,
А твоих воров я скольких помянула?
Про Мазепу помнишь, а про своих забыла?
И не диво — их же тысячами было!*

Годі й казати: цей діалог з середини XVIII століття має очевидне продовження і сьогodні. Бодай тоді, коли російські пропагандисти раз у раз нагадують про «посібників фашизму — бандерівців», цілком ігноруючи національно-визвольні інтенції останніх, і водночас «забуваючи» згадати про понад мільйон росіян, що добровільно пішли служити до власівської Російської визвольної армії...

Звісно, рецензована книга, попри всю інтелектуальну відвагу авторки, не могла не носити «міток» часу й місця, де вона з'явилася. У переліку духовних і світських володарів знаходимо римських пап і московських патріархів (дарма, що останні до 1686 року ніякого впливу на українську поезію не справляли). Натомість переліку патріархів константинопольських і київських митрополитів немає (хоч у самих текстах Петра Могили згадано не раз).

У передмові є згадка про «елементи русинської (карпаторуської) мови в окремих віршах». Що це за мова — в передмові не розтлумачено, і лише в примітці до перекладу західноукраїнської пісні на с.162 можна довідатися, що «руснаки (русини) — це сама назва карпатських українців». Відтак уважний студент-читач таки зрозуміє, що йдеться просто про місцеві карпатські говірки. А ось неуважний — отримує ще одне підтвердження офіційно насадженої в сьогodнішній Росії тези про відсутність єдиного ук-

раїнського народу як такого...

У примітці до «Похвали Дніпру» Теофана Прокоповича вказано, що переклад виконано зі старослов'янської, а в примітці до «Слізного з книгами моїми прощання» Стефана Яворського — з давньої української. Насправді обидва оригінали написані латиною, і, як показує порівняння, перекладено обидва тексти з перекладів сучасною українською: в першому випадку пера Володимира Литвинова, в другому — Миколи Зерова. Тому абсолютно недоречною є й примітка до вірша Яворського про структуру давньоукраїнської силабіки — адже написано цей вірш характерним для античної поезії елегійним дистихом (чергуванням рядків гекзаметра і пентаметра), що передано в перекладі цілком задовільно.

Можуть бути до книги й суто технічні претензії. Аल्кід у вірші Софронія Почаського є не феацьким царем Алкіноєм (як стверджує примітка), а таки Гераклом. Адже у вірші протиставлено зосереджену силу Геракла і свавільну відвагу Ахілла — прийом, характерний для тодішньої риторики. Зауважмо принагідно, що саме під іменем Алякіда молодий Геракл фігурує в опері Дмитра Бортнянського, написаній на лібрето П'єтро Метастазіо. Вірш невідомого автора «Царю Небесний, наш Утішителю» вміщено в книзі аж двічі — на стор.91, і ще раз на стор.112. А сторінка, вказана для першого з випадків у змісті, не відповідає реальній сторінці в книзі. Очевидно, книга виграла б від уважнішої редактури й коректури — але хтозна, чи така редактура й коректура взагалі можливі в умовах сьогodнішнього Криму...

Але ці зауваження анітрохи не применшують як художньої ваги рецензованої книги, так і її загального значення. Адже видати сьогodні в Сімферополі з любов'ю зроблену книгу про поезію українського бароко, та ще й вказати на звороті палітурки всі «українські» регалії авторки: відмінник вищої освіти України, нагороджена медаллю ВР України, лауреат нагороди Ярослава Мудрого АН вищої школи України — є вчинком, який важко повною мірою осягнути, перебуваючи в безпечному й вільному Києві.

Нарешті, ця книга і для українського читача є сьогodні доброю нагодою по-новому поглянути на власну поезію доби бароко. Не секрет: мова, якою написано цю поезію, для нас уже складна і вимагає або ґрунтовної адаптації тексту, або й перекладу. Так, більшість текстів, написаних книжною українською, вже перекладено сучасною мовою і неодноразово видано. Але «сміливих» перекладів у дусі Марини Новикової, здатних зробити їх цікавими для масового читача (а не лише для вузького прошарку «бібліофагів», для яких і стара книжна українська особливих труднощів не становить), нам таки фатально бракує.

Максим СТРІХА,
професор, лауреат премії імені
Максима Рильського

МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ

Від «Горизонту 2020»
до «Горизонту Європа»

Які майбутні цілі досліджень та інновацій, що фінансуватимуться ЄС? Які нагальні завдання постають перед новою програмою? Які найважливіші наслідки — наукові, технологічні, економічні, соціальні — мають бути отримані від наукових та інноваційних проєктів, що фінансуються ЄС? На ці запитання ще немає остаточних відповідей.

Європейська Комісія нині перебуває у процесі інтенсивного проєктування наступної програми ЄС з досліджень та інновацій (2021—2027) з пропонуванням бюджетом у 100 мільярдів євро. Цей процес допоможе сформувати напрями вкладення європейських інвестицій у дослідження та інновації у найближчі роки. У межах цього процесу Комісія розпочала активно підключати наукову та дослідницьку громадськість.

Онлайн-консультації щодо тематичного наповнення нової програми будуть відбуватися як в Європі, так і за її межами. Отримані дані використовуватимуться для підготовки «Стратегічного плану» Horizon Europe, який потім стане основою робочих програм для перших чотирьох років програми (2021—2024). Загалом, консультації допоможуть визначити вплив досліджень, залучити нові ідеї. Ключовою подією у цьому процесі спільного проєктування будуть Європейські дні досліджень

та інновацій у Брюсселі з 24 по 26 вересня нинішнього року.

Процес спільного проєктування гарантує, що програма Horizon Europe буде спрямована на найбільш важливі питання сьогодення та майбутнього: покращить наше повсякденне життя і допоможе розв'язати, або, принаймні, наблизитися до розв'язання, таких великих соціальних проблем, як зміна клімату, інноваційні можливості та рішення для сталого майбутнього.

Європейська комісія запрошує всіх, хто зацікавлений у майбутніх пріоритетах досліджень та інновацій ЄС, у будь-якій точці світу, взяти участь у консультаціях, які продовжуватимуться до 8 вересня 2019 року.

Перший Стратегічний план Horizon Europe (2021—2024) визначить основні чинники, пріоритети стратегічної політики та цільові впливи, яких необхідно досягти, а також окреслить місії та цілі європейського партнерства. Передбачається, що він буде схвалений Єврокомісією наприкінці нинішнього року за умови домовленості між Європейським Парламентом і Радою щодо довгострокового бюджету ЄС (2021—2027) та пов'язаних з ним горизонтальних положень.

За інформацією УкрІНТЕІ

НАШОГО ЦВІТУ...

Фестиваль української діаспори

Запальні танцюристи

У Чикаго відбувся щорічний Фестиваль української діаспори Uktoberfest-2019, присвячений святу Незалежності України.

Про це повідомляє UATV з посиланням на Ukrainian People Magazine.

Маштабне свято відбулося у дусі української культури та національних традицій. Гості фестивалю побачили запальні українські танці, слухали відомих музикантів та смакували національними смаколиками.

Для дітей організували ігри, для них приготували подарунки та сувеніри. На святі співали українська виконавиця і скрипалька Оксана Муха та Віктор Винник і гурт «МЕРІ».

Зазвичай Uktoberfest у Чикаго збирає тисячі українських діаспорян. Нинішній — не став винятком.

ЧИТАЦЬКИЙ КЛУБ

Літературний арсенал

Свято Незалежності — це ще й болючі спогади про війну на Донбасі... Спогади, якими українські захисники нерідко діляться в авторських книгах.

...Інколи серйозні потрясіння обертаються тим, що люди відкривають у собі нерелізовані таланти. А оскільки багатьом із нас властиво довіряти пережите паперу, то ветеранська література виглядає цілком зрозумілим і аж ніяк не новим феноменом. Приміром, Ремарк навряд чи написав би свої найвідоміші романи, якби не його, хоч і невеликий, воєнний досвід. Те саме можна сказати про Ірвіна Шоу, Романа Гарі, Генріха Белля, П'єра Буля та десятків інших письменників, драматургів і поетів, чий геній міг би і не розкритись, якби не їхня безпосередня участь у бойових діях.

Наші співвітчизники активно почали писати на болючу тему російсько-української війни ще 2014 року. Переважна більшість авторів — ветерани, волонтери і журналісти. Одним словом, ті, хто бачив смерть і руїну на власні очі. Літературознавиця Марина Рябенко, яка вивчала становлення нової української воєнної літератури, називає книги прозаїків-ветеранів «комбатантською прозою». І нехай деякі тексти грішать помилками початківців, головне — вони є достовірним історичним джерелом, адже розповідають про події на Донбасі правдиво.

Від самого початку збройного конфлікту на сході України написано близько чотирьохсот воєнних книг. Ганна Скоріна — волонтерка, яка здійснює аналіз та облік воєнної літератури, стверджує, що наразі надруковано 86 книг, авторами яких є учасники бойових дій. Набагато більше — електронних книг та онлайн щоденників війни, які ще не видані.

Чи популярні книги ветеранів серед пересічних українців? Не так, як би цього хотіли самі автори, але попит є. Переконались у цьому можна було на IX Міжнародному фестивалі «Книжковий арсенал», де працював «Ветеранський намет» — стилізований стенд у вигляді військового намету, де вперше централізовано презентували книги про війну. «Книжковий арсенал» — велика мистецька платформа, щороку у ньому беруть участь десятки вітчизняних та іноземних письменників, перекладачів, популяризаторів літератури та вчених, а потім відвідувачів тут просто шалений. Тож біля «Ветеранського намету» завжди було велелюд-

Незабутній автограф

но. Для цивільних він став своєрідною екзотикою, а для військових — місцем, де можна було зустріти старих друзів, поспілкуватися з авторами друкованих видань.

Тут було зібрано майже всі видані на сьогодні книжки, з-поміж яких можна виокремити доробки колишніх та нинішніх військовослужбовців НГУ. Приміром, Геннадій Харченко, сержант окремого загону спеціального призначення «Азов» на фестивалі представив свою книгу «Щоденник артилериста». У ній описані бойові будні автора з моменту мобілізації і до боїв за Донецький аеропорт 2015 року.

Історії боїв та життя в полоні бійців не менш відомого підрозділу описані в книзі «Батальйон «Донбас». Записки добровольця». Автором видання є солдат резерву 2-го батальйону оперативного призначення НГУ «Донбас» Ігор Родін — історик-любитель та публіцист. Це один з тих рідкісних випадків, коли воєнний історик пише уже про події сучасної війни, в якій брав участь особисто.

До речі, книги, які розповідають про гвардійські добровольчі батальйони, написано дуже чимало. Зокрема, відомий письменник Василь Шкляр у своїй книзі «Чорне сонце» описав війну на сході України очима добровольця «Азову».

У червні «Ветеранський намет» запрацював у Дніпрі в рамках фестивалю «Book Space-2019». Той факт, що учасники бойових дій отримали змогу представити свої видання на виставці такого рівня, означає, що їхня творчість і цікава, й актуальна. Адже для дієвої нейтралізації потоку неправдивої інформації, яку продукують російські спецслужби, потрібна ветеранська книга, що відкриває українцям очі на реалії війни.

Утім, не лише читачам не

завадить якнайширше ознайомлюватись із такими книжками. Самим учасникам бойових дій корисно їх писати! Виявляється, у той час, коли боєць працює над текстом, він самостійно проходить курс психологічної терапії. Описуючи свої емоції та почуття, людина може критично оцінити те, що відбулося, і тверезо переоцінити ситуацію. Багатьом ветеранам це допомогло позбутися ідучого відчуття провини перед загиблими побратимами. Ретельно аналізуючи деталі того чи іншого бою, вони приходили до розуміння того, що в тих обставинах врятувати життя однополчан вони просто не могли.

До речі, американський психолог Кайл Бураса довів, що вміння створювати історію структурованим способом означає не тільки знову пережити свої емоції, а й переосмислювати їх. Зрозумілі інструкції щодо того, як побудувати послідовну розповідь, можуть стати допоміжним інструментом для тих, хто потрапив у серйозну ситуацію.

З метою реалізації такої терапії у 2017 році був створений проєкт «Голос війни: школа публіцистики для ветеранів АТО» — літературні курси, де бійців навчали мистецтву слова. Втілювати його у життя взялися громадська організація «Інтерньюз-Україна» та Міжнародна організація «Internews» за фінансової підтримки Уряду Канади. В ролі студентів виступили понад двадцять військових та волонтерів. Серед авторів був і солдат резерву добровольчого батальйону «Донбас» Сергій Міщенко, твори якого увійшли до збірки оповідань-спогадів про війну — «Голос війни: історії ветеранів», яка складалась із робіт учасників.

Старший лейтенант
Роман ІВАНЮК для «Світу»
фото автора

Голова Наглядової ради —

академік НАН України Борис ПАТОН

Індекс газети «Світ» — 40744

Реєстраційне свідоцтво KB №2497 від 4 квітня 1997 р.

світ

Адреса редакції:

01601, МСП, Київ-601, бульв. Т. Шевченка, 16.

Телефон/ факс 287-82-47

E-mail: svit@mon.gov.ua www1.nas.gov.ua/svit

Відповідальність за достовірність інформації та реклами несуть автори та рекламодавці

Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій

Зам. 16

Газету віддруковано у ПП «Фірма «Гранмна»